

A. Rahimowa

ÇAGALAR BAGLARYNDA MEKDEBE TAÝÝARLYK BASGANÇAKLARYNYŇ YLMY ESASLARY

Alym Arkadagymyz Gurbanguly Berdimuhamedowyň, hormatly Prezidentimiz Serdar Berdimuhamedowyň alyp barýan syýasaty hem-de taýsyz tagallalary netijesinde ýurdumyzyň ylym, bilim ulgamy dünýäde ylmyň we tehnikanyň ýeten ýokary derejelerine barha ýakynlaşýar. Döredilen mümkinçiliklerden peýdalanylýp, bilim-terbiýeçilik işine döwrebap çemeleşmek, ençeme ýyllaryň dowamynda has kämilleşdirilen usullary ornaşdyrmak pedagoglaryň mukaddes borjudy. Milli ýörelgeler bilen bir hatarda ösüp gelýän ýaş nesle döwrebap bilim-terbiýe bermekde daşary ýurt tejribelerinden ugur almak we olary ýerlikli ornaşdyrmak wajypdyr.

Çagalaryň mekdebe taýýarlyk basgançaklarynyň bilim-terbiýeçilik usulyýet aýratynlyklary barada XIX–XXI asyrlaryň belli alym tejribeçi-nazaryýetçi pedagog-psihologlary L. N. Tolstoý, K. D. Uşinskiý, M. Montessori, F. Frebel, R. Ştaýner, G. Doman, S. Lupan, Ş. Suzuki, B. P. Nikitin, Ý. A. Nikitina, N. Zaýsew, P. Týulenew, Ý. I. Tiheýewa [1-10] ylmy barlag, ylmy-tejribe işlerini edipdirler. Alymlaryň alyp baran giň gerimli işleri çagalara bilim-terbiýe bermegiň, olary mekdebe taýýarlamagyň basgançaklarynyň ylmy esaslaryny düzýär.

XIX asyryň meşhur rus ýazyjysy, alym pedagogy Ýasnaýa Polýana mülkünde daýhan çagalary üçin başlangyç mekdebi guran **L. N. Tolstoý** bilim we terbiýe baradaky pikirlerini öňe sürüp, “erkin terbiýe” nazaryýetini ösdürmäge synanyşypdyr [1;2]. Alym çagalaryň döredijilik garaşsyzlygynyň kemala gelmegine köp üns beripdir. Lew Nikolaýewiç Tolstoýyň usulyýeti häzirki zaman pedagogiki tejribesinde-de giňden peýdalanylýar: sapakda hakyky predmetleri ulanmak, hyýala getirmek, emosional täsir etmek, meseleleýin ýagdaýy döretmek, okuwçylara ýekebara çemeleşmek. Alymyň işläp düzen «Азбука» (“Elipbiý”) atly okuw kitaby Ýasnaýa Polýanada terbiýelenýän çagalaryň sowat, ýazuw öwrenmeginde, okamagy, grammatiki, arifmetiki bilimleri almagynda ähmiýetli orny eýeläpdir. Alym pedagogyň bu usulyýeti häzirki döwürde-de öz gymmatyny ýitirmän gelýär.

XIX asyryň belli rus pedagogy **K. D. Uşinskiý** tarapyndan işlenip düzülen mugallymçylyk biliminiň usullary häzirki döwürde-de möhüm ylmy we amaly gyzyklanma döredýär [3]. Alymyň çagalary üçin ýazan çeper eserleri, ýagny hekaýalary «Сказки читаем сами» (“Ertekileri özümüz okaýarys”), «Умей ожидать» (“Garaşmagy başar”), «Петушок с семьей» (“Horaz maşgalasy bilen”), «Родное слово» (“Ene dili”), «Детский мир и хрестоматия» (“Çagalaryň dünýäsi we hrestomatia”), «Сказки про умных животных» (“Akylyly haýwanlar hakynda ertekiler”) çagalary özbaşdak okamaga, sabyrly bolmaga, maşgalany, ene dilini, kitaplary söýmäge, akylly bolmaga, haýwanlary gowy görmäge höweslendiren bolsa, pedagogik ähmiýetli ýazan «Собрание педагогических сочинений» (11 tomluk pedagogik ýygundy), «Педагогика: избранные работы» (“Pedagogikadan saýlanan işler”), «Человек как предмет воспитания» (“Adam terbiýe serişdesi hökmünde”) atly kitaplary mugallymlar üçin gymmatly

gollanma bolupdyr [1-8]. Konstantin Dmitriýewiç Uşinskiň ene dilini öwretmek usulyýeti iki tapgyrdan ybarat bolup, onuň *birinji tapgyrynda* çagalara sözleşiş sesleriniň dogry aýdylyşy we ulanylyşy, *ikinji tapgyrynda* sowatly ýazuw öwredilipdir. Alymyň pikirine görä, ses aýdyş gönükmeleri çagalaryň ene dilinde dürs geplemek, pikirilenmek ukyplaryny ösdürmek üçin peýdaly bolupdyr.

M. Montessori ömrüni çagalara tükeniksiz bagyşlan, öz döwrüniň görnükli lukman pedagogy bolupdyr. Ol XIX asyrdan Italiýanyň taryhynda medisina ylmynyň doktory bolan ilkinji zenandyr. Çagalar bagynda işläň döwründe ösüşiniň dürli derejelerindäki çagalara syn edip, ünse has mätäçlerine kömek bermegiň ugrunda köp tagallalar edipdir. Ösüşinde yza galýan çagalaryň hemmetaraplaýyn sazlaşykly ösmegi üçin diňe bir güýmenje däl, eýsem ösdüriji oýunlaryň we olary guramagyň usullarynyň üstünde işläpdir. Mariýa Montessori “bilim hemmelere gerek” diýen pikirden ugur alyp, öz ylmy-amaly tejribelerini ähli çagalar bilen işlemeklige gönükdiripdir [5]. Alym zenan, mümkin boldugyça, çaganyň bilimleri özbaşdak özleşdirmegine ýakynlaşmagy babatda pedagogik ulgamyny düzüpdir. Bu ulgam üç bölekden ybarat: çaga, daş-töwerek, mugallym. Ulgamyň merkezinde çaga durýar. Onuň daş-töwereginde özbaşdak ösmegi üçin ýörite gurşaw döredilýär. Bu gurşawda çaga öz beden ösüşini kemala getirýär, ýaşyna laýyk gelýän motorika-sensorika ukyplaryny ösdürýär, ýaşayyş-durmuş tejribesini edinýär, dürli ýagdaýlary we hadysalary deňeşdirmegi öwrenýär, öz tejribeleri arkaly bilimleri ele alýar, deň-duşlary bilen aragatnaşyk saklamak we sözleşiş ukyplaryny kemala getirýär. Mugallym, öz gezeginde, çaganyň hereketlerini, aragatnaşyk saklaýşyny, sözleşişini synlaýar we zerur ýagdaýlarda oňa kömek edýär. Montessoriniň okatmak usulyýetiniň *ýörelgesi*: “*Maňa muny özüm etmäge kömek et*”. Şeýlelikde, M. Montessori çaganyň öz mümkinçiliklerine esaslanyp, öz şahsyýetini özbaşdak gurmagy öwredýän bilim ulgamyny döretmegi başarypdyr [6]. Häzirki döwürde ýurdumyzyň mekdebe çenli çagalar edaralarynda M. Montessoriniň usulyýeti giň gerime eýe boldy we öz aýratynlyklary bilen tapawutlanýar. Montessoriniň pedagogik ulgamy çagalary psihologik taýdan terbiýelemek we olary ruhy taýdan kämilleşdirmek boýunça bütin dünýäde ykrar edilen ajaýyp tejribedir. Türkmenistanda Aşgabatda ilkinji gezek M. Montessoriniň öňdebaryjy usulyýeti ornaşdyrylan täze innowasion “Perzent” bilim merkeziniň açylmagy munuň aýdyň mysalydyr. Bu bilim merkeziň ene-atalara gönükdirilendigi barada mälim edildi [7].

M. Montessori hünäri boýunça antropologiýa ylmy bilen meşgullanandygy sebäpli, ony çaganyň biologiki tebigaty gyzyklandyrypdyr. Şol sebäpden hem çaganyň içki döredijilik güýçlerini onuň özbaşdak ösmegine gönükdirip boljakdygy barada pikir edipdir. Alymyň usulyýetinde mugallymyň üns merkezinde ýörite döredilen gurşawdaky çaga bolup, zerur ýagdaýda oňa didaktiki kömek berilmeli. Didaktiki materiallar, ilkinji nobatda, ýaşyna laýyk hereketlendiriji we duýgurlyk ukyplaryny ösdürmek arkaly çaganyň ruhy ösüşine goşant goşmaly. Netijede, çaga özbaşdak hereket edýär, özüni erkin duýýar, ýuwaş-ýuwaşdan ululardan garaşsyz bolup başlaýar. Çaga üçin Montessori usulyýeti “dünýäniň açarydyr”, onuň üsti bilen ol dünýäde bolup geçýän zatlardan täsirlenýär, kämilleşýär. Didaktiki materiallaryň kömegi bilen çaga medeniýete, häzirki zaman siwilizasiýasyna akyl ýetirýär, öz tejribesi arkaly tebigata düşünmegi, öz ýalňyşlyklaryny tapyp, düzetmegi öwrenýär.

Şeýle-de, XIX–XX asyryň belli usulyýetçileri F. Frebeliň, R. Ş. Waldorfyň, G. Domanyň, S. Lupanyň, Ş. Suzukiniň, B. P. Nikitiniň, Ý. A. Nikitinanyň, N. Zaysewiň, P. Týulenewiň usulyýetine seljerme bereliň. **Fridrih Frebel** – nemes gumanisti, mugallym, ilkinji çagalar baglarynyň asyl ulgamynyň awtory bolupdyr [8]. Frebel çagalaryň öz mümkinçiliklerini oýun arkaly ýüze çykarýandyklaryna we öwrenýändiklerine ynanypdyr. Alym pedagog

çagalar bagyna ýörite oýunlaryň hem olary guramak üçin oýnawaçlaryň toplumyny (toplary, kubikleri) sowgat hökmünde beripdir. Fridrih Frebel çagalara ýönekeý geometriýa düzgünlerini düşündirmegiň usuly hökmünde kagyz bükmeği (origami) ulanmagy teklipe edipdir. Mundan başga-da, pedagog “Frebel bloklary” diýlip atlandyrylýan golowolomkalaryň (pikirlenmäge mejbur edýän gönükmeler) awtory hökmünde tanalypdyr.

R. Ştaýner tarapyndan esaslandyrylan Waldorf usulyýeti XX asyryň başyna degişlidir. Ol awstriýaly alym Rudolf Ştaýner tarapyndan döredilen antroposofiki öwredişniň bir bölegidir. Bu usulyň tarapdarlaryndan garşydaşlarynyň sany has köp bolupdyr [8]. Mysal üçin, rus prawoslaw buthanasynyň wekilleri bu bilim ulgamy barada gaty gödek gürläpdirler. Munuň sebäbi Waldorf usulyýeti çagalaryň irki intellektual ösüşini inkär edipdir. Bu usulyýetiň aýratynlygy çagalara okamagy we ýazmagy 10 ýaşdan, eýýäm ruhy we emosional taýdan ösenden soň öwretmeli diýip hasap edilipdir. Çagalara telewizor görmek, kompýuterden peýdalanmak gadagan edilipdir. Onuň sebäbi çagalary gerek däl, artykmaç ýa-da nädogry terbiýe berip biläýjek maglumatlardan goramak bolupdyr. Waldorf usulynyň esasy işleri keramika, keşde, aýdym-saz, teatr çykyşlary, drama we gurjak tomaşalary bolupdyr, tebigy (agaç, ýüň, palçyk) materiallardan ýasalan oýunjaklara artykmaçlyk berlipdir.

G. Doman XX asyryň amerikaly çaga lukmany, Filadelfiýada ýerleşýän “Better Baby Institute (BBI)” – çagalar üçin in gowy okuw jaýyny esaslandyryjy, örän kiçi çagalaryň akyl ukyplaryny ösdürmegiň özboluşly usulyýetiniň awtory bolupdyr. 1960-njy ýyllaryň başynda akyl taýdan kemis çagalar bilen geçiren meşhur işi arkaly adaty çagalaryň akyl ösüşini gowulandyrmak boýunça gözlegleri gurapdyr [8]. Glen Doman usulyýetiniň esasy dogulandan bäri görüş we fiziki ukyplary ösdürmekdir. G. Doman öwrenmegiň diňe beýniniň ösýän döwründe doly derejede amala aşýandygyna ynanypdyr. Adam beýnisiniň 7-7,5 ýarym ýyla çenli ulalyp, şol döwürde has intensiw bolýandygy barada aýdypdyr. Alym bu döwürde çaga köp zat öwredilip bilner: daşary ýurt dilinden ýokary matematika çenli diýip hasap edipdir. Domanyň usulyýetiniň maksady: “çagalara durmuşda çäksiz mümkinçilikleri bermek; goýlan maksadyň durmuşa geçirilmegi, geljekde kim bolmak kararyna gelmegi onuň öz ygtyýarynda bolmalydyr”. Durmuşyň ilkinji günlerinden başlap çagalara dürli ugurlara degişli suratlary, ýazgylary görkezmeli diýip hasap edipdir. Bu usulyň köp garşydaşlary bolupdyr. Olar bu usul örän köp işi talap edýär, iş ýüzünde amala aşyrylmagy mümkin däl diýip hasap edilipdir.

S. Lupan XX asyrdan Belgiýanyň belli aktrisasy 1981-nji ýylda ABŞ-a göçüpdir we ol ýerde aktýorlyk ussatlygyny öwredipdir. Şol döwürde Sessil Lupan bu usula belli bir derejede düzediş girizip, birneme üýtgedipdir. G. Domanyň usulyýetinde birbada köp çaga syn edilýär we şonuň üçin ruhy dünýäsine aralaşmak kyn bolýar. Sessil Lupan, tersine, diňe öz çagalaryna syn edipdir, olaryň nämä mätäçdigine düşünmäge synanyşypdyr we islän pursatlarynda islän zatlaryny olara beripdir. S. Lupan okatmagyň usullaryny has aýratyn saýlapdyr we aşakdaky *dört ýörelgä* eýeripdir: 1) çaga üçin in gowy mugallymlar onuň ene-atasydyr; 2) okuw – bu oýun, ony çaga ýadamazdan oň saklamaly; 3) çagaňyzy hiç wagt synamaň (gynap barlagdan geçirmän); 4) bilesigelijilik tizlik we täzelik bilen goldanmalydyr.

Ş. Suzuki XX asyryň ýapon skripkaçysy, mugallymy, filosofy bolupdyr. Şiniçi Suzukiniň çemeleşmesiniň esasy: “Aýdym-saz dogabitdi zehin däl, islendik ukyp ýaly ösüp bilýän ukyp. Dogry terbiýelenen islendik çaga sazanda bolup biler, ol ene dilinde gürlmegi öwrenmekden kyn däl. Her bir “kiçijik adamyň” mümkinçilikleri çäksizdir”. Suzuki usulyýeti çagalaryň ene dilini aňsatlyk bilen öwrenmegi baradaky synlaryndan döräpdir. Pedagog skripka öwretmekde dil öwretmek usulyny ulanmagy karar edipdir. Usul “Zehiniň döremegi” diýlip atlandyrylypdyr.

B. Nikitin we Ý. Nikitina – XX asyryň rus öňdebaryjy-täzeçil mugallymlary, Moskwanýň golaýyndaky Bolşewa şäherinden ýedi çaganyň ene-atasydyrlar. Boris Pawlowiç we Ýelena Andreýewna Nikitinler maşgaladaky çagalaryň saglygyny ösdürmek we gowulandyrmak üçin öz ulgamyny döredipdirler. Nikitin ulgamy tebigy ösüşden we bilim oýunlaryndan ybarat bolupdyr. Usulyň *ilkinji ýörelgesi* ýeňil eşikler we öýde sport gurşawunyň bolmagy: çagalara kiçilikden sport enjamlary elýeterli bolmalydyr. Olar ýörite okuwlara, maşklara ýa-da sapaklara gatnaşmaga mejbur edilmeli däldirler. Çagalar sporty beýleki çäreler bilen birleşdirip, isleýşi ýaly türgenleşmäge mümkinçilik almalydyr. Usulyýetiň *ýene bir ýörelgesi* ene-atalaryň öz çagalarynyň işlerine hemişe üns bermegi, olaryň oýunlaryna, ýaryşlaryna we durmuşyna işjeň gatnaşmagydyr.

N. Zaýsew XX asyryň rus öňdebaryjy-täzeçil mugallymy. Sankt-Peterburgly Nikolaý Zaýsew çagalara matematika we grammatika öwretmegiň usullarynyň täze ugurlarynyň awtorydyr. Onuň esasy ýörelgesi *goşmak (birikdirmek) ýörelgesidir*, ýagny bu usulda iň kiçijik söz bölegi bolup harp ýa-da bogun çykyş etmeyär-de, olary birbada goşup okamagy öwretmek bolup durýar. Olar dürli reňkdäki we ululykdaky kubikler görnüşinde çagalara hödürleňdir. Birikdirmeler bir harpdan ýa-da birnäçe harplardan ybarat bolupdyrlar. Zaýsew başlangyç matematikany we iňlis dilini öwretmegiň usullaryny işläp düzüpdir. Alym bu usulyň 2 ýaşly çagalar bilen ulanyp boljakdygy barada aýdypdyr we onuň toparada işlemek üçin has amatlydygyny belläpdir.

P. Týulenew – XX asyryň rus sosiology, täzeçil mugallymy, Bilim Assosiasiyasynyň Prezidenti. “Çaganyň intellektual ösüş usulynyň” ýa-da “Dünýäniň çaltlaşdyrylan okuw ulgamynyň” awtory. Pawel Týulenewiň «Читать раньше, чем ходить» (“Ýöremezden öň oka”), «Считать – раньше, чем ходить», (“Ýöremezden öň sana”), «Знать ноты раньше, чем ходить» (“Ýöremezden öň notalary bil”) atly kitaplary bar. Alym çaga ýöremegi öwrenmezden ozal dürli endikleri öwretmek üçin doglan gününden başlap, oňa amatly şert döretmelidigine ynanypdyr. Bu usul adamyň durmuşynyň ilkinji hepdelilerinden başlap, ýumuşlaryň kem-kemden çylşyrymlaşýandygy bilen tapawutlanýar. Bu ýagdaý çaga kämillik ýaşyna ýetinçä dowam edýär. Şeýle-de bolsa, Týulenewiň garşydaşlary-da bolupdyr. Olar şeýle çalt ösüşiň netijeliligini sorag astyna alypdyrlar. Oňa köp wagt garaşmaly bolany üçin bu usulyýet oňlanylmandyr [1-8].

XXI asyryň belli rus pedagog-nazaryýetçisi **E. I. Tiheýewanyň** pedagogiki nazaryýetinde esasy orny maşgalada, çagalar bagynda we mekdepe ene dilini öwretmek prosesinde çagalaryň sözleýşini ösdürmegiň, sözleýiş medeniýetini kemala getirmegiň usulyýeti eýeleýär. Alymyň ýazan «Родная речь и пути ее развития» (1913 ý.) (“Ene dili we onuň ösüş ýollary”) atly eseriniň esasy: K. D. Uşinskiň söz we pikirleniş prosesiniň bitewüligi baradaky baý metodiki mirasy esasynda ene dilini ösdürmegiň usulyýetiniň işlenip düzülmegi. Bu usul “Çagalara ene dilini öwretmegiň başlangyç ugry” diýip atlandyrylýar. E. I. Tiheýewa K. D. Uşinskiň usslyýetini häzirki zaman ylmy we psihologiki maglumatlar bilen subut etdi we ony öz pedagogiki tejribesi bilen synagdan geçirdi [9; 10].

Ýurdumyzda çagalar baglarynyň meselelerini D. Rejebow, G. Abaýewa, O. Matalowa, A. Çaryýewa, T. Ýollybaýew, F. Poltaýewa, W. H. Asadullin [11; 14] ýaly belli alymlar, tejribeçi-nazaryýetçi pedagog-psihologlar öwrenipdirler. Çagalar baglarynda mekdebe taýýarlyk basgançaklarynyň ylmy esaslaryny öwrenmek, tejribede ulanyp görmek maksady bilen ylmy barlaglarymyzy geçirdik. Lebaп welaýat Baş bilim müdirliginiň tagallalary netijesinde Türkmenabat şäheriniň 3-nji, 7-nji, 13-nji, 56-njy, 62-nji çagalar baglarynda ýörite okuw-terbiýeçilik toparlary döredildi. Şol döwürde çagalar baglarynyň öňdebaryjy

pedagoglary tarapyndan döwlet derejesinde açyk görelde sapaklary geçirildi. Sapaklarda K. D. Uşinskiniň, M. Montessoriniň [3-5] usulyýetlerinden giňden peýdalanyldy we oňyn netijeler gazanyldy. Şeýle-de, öz öňe süren çaklamamyzyň esasynda taýýar edilen “Meniň elipbiýim” atly okuw-usuly gollanmasyndan, “Meniň elipbiýim” atly iş depderinden, “Sowat öwretmek” atly elektron gollanmadan giňden peýdalanyldy [15-25] . Olar türkmen diliniň ses we harp ulgamynyň kadalaryna esaslanyp düzülendir. “Sowat öwretmek” atly elektron gollanmada ses meňzermelerden (haýwanyň, guşlaryň, tebigy hadysalaryň sesleri) we harp meňzermelerden (guşlaryň, agaçlaryň şekilleri, adamlaryň döredijiligi) peýdalanyldy hem-de olaryň sözleşini ösdürmek we sowat öwretmek boýunça deslapky işler alnyp barylady. Çagalaryň sözleşini ösdürmekde, sowat öwretmekde ses meňzermelerden, harp meňzermelerden, sanly tehnologiýalardan, halk döredijilik eserlerinden ýekebaralykda we köpçülikleýin peýdalanmagyň, dersara baglanyşygyň garaşylýan ýokary netijeleri berýändiglerine göz ýetirdik.

Netijede: 1) çagalaryň içki we daşky sözleşiş ukyplary wagtynda kemala gelýär; 2) olaryň ownuk el-barmak hereketleri sazlaşykly ösýär; 3) sesler we harplar tiz, dogry nusgada ýat tutulýar; 4) çagalaryň ünsi, ýatkeşligi, pikirlenmek ukyplary ösýär; 5) çagalalar tertip-düzgün talaplaryny doly derejede berjaý etmegi öwrenýärler; 6) çagalaryň etsem-petsemli, özbaşdaklygy ösýär; 7) sosial endikleri kemala gelýär; 8) sapakda dersara baglanyşygy duýmaga, aňmaga we şol bilimlerden peýdalanmaga getirýär; 9) daş-töwerekde bolup geçýän zatlardan täsirlenip, olar barada gürrüň bermek ukyplary kemala gelýär; 10) çagalalar sanly tehnologiýalary arkaýyn we ýerlikli peýdalanmaklyga uýgunlaşýar; 11) bu işler çagalaryň umumy ösüşine oňaýly täsir edýär; 12) çagalara bilim-terbiýe bermegiň, olary mekdebe taýýarlamagyň başgançaklary zygiderlikde talaba laýyk amala aşyrylýar.

Seýitnazar Seýdi adyndaky
Türkmen döwlet mugallymçylyk
instituty

Kabul edilen wagty:
2023-nji ýylyň
1-nji noýabry

EDEBIÝAT

1. Педагогическое учение Л. Н. Толстого, <https://ru.m.wikipedia.org/wiki>
2. Методы обучения Л. Н. Толстого, <https://studbooks.net/2049808/pedagogika>
3. Ушинский К. Д. Собрание сочинений, <https://www.libex.ru/detail/book>
4. Педагогика Монтессори, <https://www.google.com/search>.
5. Montessori okuw-usuly serişdeleri // Bilim. – 2017. – № 1. – 14 s.
6. Особенности методики Монтессори в занятиях с детьми дошкольного возраста, <https://cyberleninka.ru/journal/n/eksperiment-i-innovatsii-v-shkole>
7. Bilim merkezi, Orient Link: <https://orient.tm/tm/post/47943/>
8. Методика раннего развития детей, <https://www.center-sozvezdie.ru>.
9. Вопросы руководства речевым развитием детей в работах педагогов прошлого, в т.ч. Е. И. Тихеева, <http://bspu.by/blog/dubinina/article/lection/>
10. Вклад Е. И. Тихеевой в методику развития речи, <https://www.google.com/search>
11. Rejepow D., Abaýewa G. Mekdebi çenli pedagogika. Mugallymçylyk mekdepleri üçin synag okuw kitaby. – A.: Ýlym, 2010.
12. Matalowa O., Çaryýewa A., Ýollybaýew T., Poltaýewa F. Mekdebe çenli ýaşly çagalaryň sözleşiş dilini ösdürmegiň usulyýeti. Mugallymçylyk mekdepler üçin synag okuw kitaby. – A.: Ýlym, 2010.
13. Aşyrowa D. we başg. Çagalalar edebiýaty we labyzly okuw. Mugallymçylyk mekdepleri üçin synag okuw kitaby. – A.: Ýlym, 2010.
14. Asadullin W. H. we başg. Mekdebe çenli psihologiýa. Mugallymçylyk mekdepleri üçin synag okuw kitaby. – A.: Ýlym, 2010.

15. *Rahimowa A., Täşäýewa M.* Meniň elipbiýim. Çagalar baglarynyň uly (mekdebe taýýarlaýyş) topary üçin okuw gollanmasy. – A.: TDNG, 2013. – 80 s.
16. *Rahimowa A., Täşäýewa M.* Sowat öwretmek. Çagalar baglarynyň uly (mekdebe taýýarlaýyş) topary üçin iş depderi. – A.: TDNG, 2013. – 70 s.
17. *Rahimowa A.* Çagalaryň sözleşini ösdürmegiň we olara sowat öwretmegiň usulyýetiniň aýratynlyklary // *Bilim.* – 2013. – 5. – 30-31 s.
18. *Rahimowa A.* Çagalar baglarynda “Meniň elipbiýim” okuw gollanmasynyň elektron görnüşinden peýdalanmagyň ähmiýeti // *Bilim we sport Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe (halkara ylmy maslahatyň nutuklarynyň gysgaça beýany).* – A.: Ylym, 2014. – 66, 257, 394 s.
19. *Rahimowa A.* Çagalaryň sözleşini we sowatlylygyny ösdürmekde innowasiýalardan peýdalanmak // *Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe hormatly Prezidentimiziň Bilim özgertmeleri: ýetilen sepgitler we öňde duran wezipeler (ylmy-amaly maslahatyň nutuklarynyň gysgaça beýany).* – Ylym, 2015. – 156 s.
20. *Rahimowa A.* Sözleşiniň usulyýetiniň ösüşiniň ylmy esaslary we onuň beýleki ylmlar bilen arabaglanyşygy // *Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe ylym, tehnika we innowasion tehnologiýalar (halkara ylmy maslahatyň nutuklarynyň gysgaça beýany).* – A.: Ylym, 2017. – 827, 828, 829 s.
21. *Rahimowa A.* Çagalaryň sözleşini ösdürmegiň usulyýet ýörelgeleri // *Bilim we sport Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe (halkara ylmy maslahatyň nutuklarynyň gysgaça beýany).* – A.: TDNG, 2017. – 573, 574, 575 s.
22. *Rahimowa A.* Mekdebe çenli ýaşly çagalaryň sözleşini ösdürmegiň netijeli ýollary // *Bilim we sport Berkarar döwletiň Bagtyýarlyk döwründe (halkara ylmy maslahatyň nutuklarynyň ýygındysy).* – A.: TDNG, 2019.
23. *Rahimowa A.* Mekdebe çenli bilim edaralarynda okuw-terbiýeçilik işlerini kämilleşdirmegiň meseleleri // *Garaşsyz, hemişelik bitarap Türkmenistanyň Konstitusiyasy we Türkmenistanyň Döwlet baýdagy: döwletlilik, kanunçylyk we adalatlylyk (ylmy-amaly maslahatyň nutuklarynyň ýygındysy).* – A.: Ylym, 2021.
24. *Rahimowa A., Täşäýewa M.* Meniň elipbiýim. – A.: TDNG, 2023. – 90 s.
25. *Rahimowa A.* Mekdebe çenli bilim edaralarynda sanly bilimi ornaşdyrmagyň ähmiýeti // *Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy: ylym-bilim ulgamynda batly gadamlar (ylmy makalalar ýygındysy).* – A.: Ylym, 2023. – 376 s.

A. Rahimowa

SCIENTIFIC BASIS OF THE STAGES OF PREPARATION FOR SCHOOL IN KINDERGARTENS

The article describes the scientific basis of the stages of preparation for school in kindergartens. Thanks to the socio-economic policy of the government of our country, the education system achieves its goals.

Currently, along with national principles, the use of foreign educational technologies improves the preparation of preschool children for school.

As a result, children’s speech, fine motor skills, attention, thinking, memory, as well as social abilities and the ability to use modern technologies develop comprehensively.

A. Рахимова

НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ ЭТАПОВ ПОДГОТОВКИ К ШКОЛЕ В ДЕТСКИХ САДАХ

В статье описываются научные основы этапов подготовки к школе в детских садах. Благодаря социально-экономической политике нашей страны система образования достигает поставленных целей.

В настоящее время наряду с национальными принципами использование зарубежных образовательных технологий повышает подготовку детей дошкольного возраста к школе.

В результате всесторонне развивается речь, мелкая моторика рук, внимание, мышление, память детей, а также социальные способности и возможности пользоваться современными технологиями.